

**ВСЕУКРАЇНСЬКА
КОАЛІЦІЯ
ГРОМАДСЬКИХ
ОРГАНІЗАЦІЙ
З ПРОТИДІЇ
ТОРГІВЛІ ЛЮДЬМИ**

Випуск 10

МОНІТОРИНГОВИЙ ВІСНИК

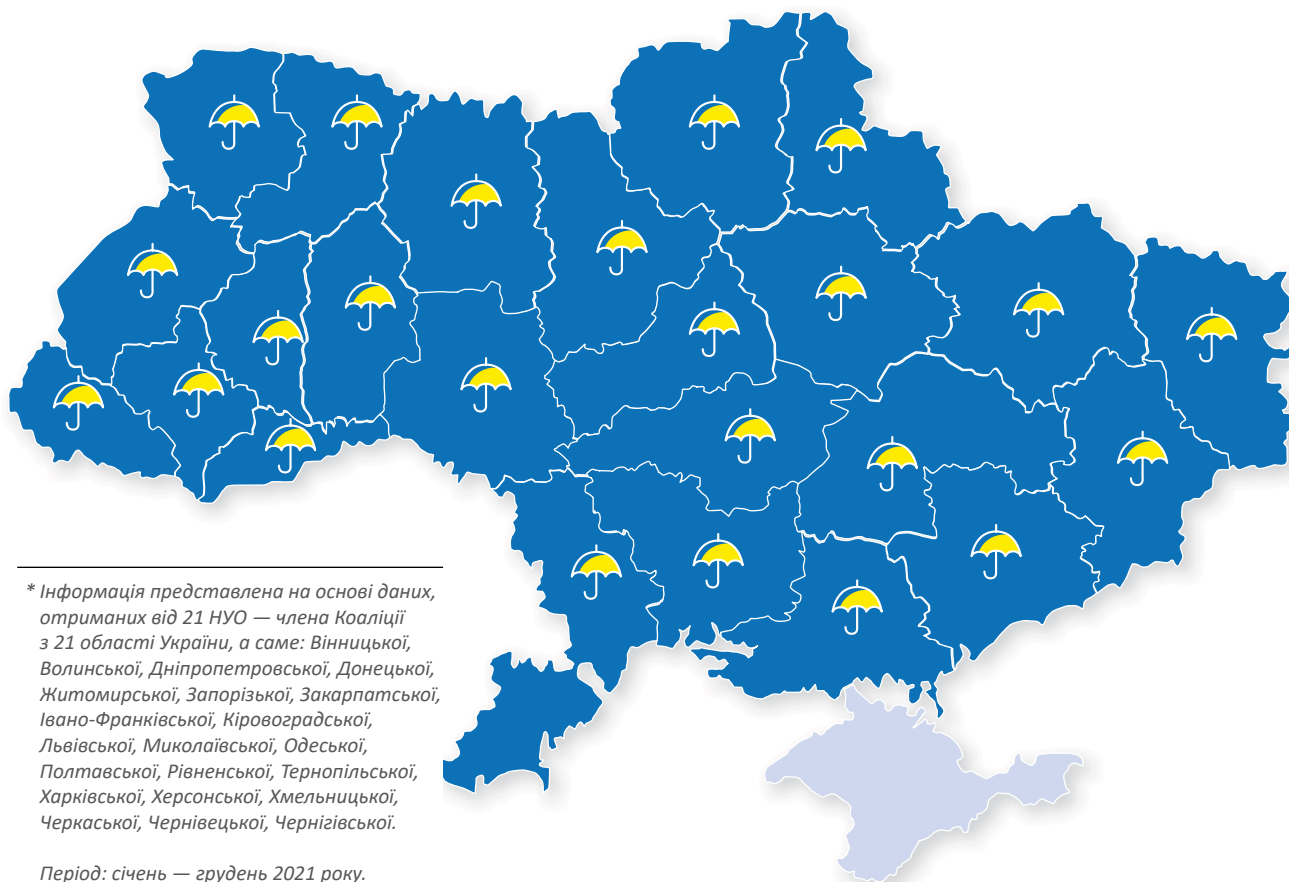
**ПРОТИДІЯ ТОРГІВЛІ ЛЮДЬМИ
В УМОВАХ ДЕЦЕНТРАЛІЗАЦІЇ
ТА СЕКТОРАЛЬНИХ РЕФОРМ**

Представляємо до вашої уваги черговий випуск нашого періодичного видання, яке повністю присвячено темі впливу другого етапу децентралізації та реформ в системі державного управління, соціального захисту населення та інших сферах на стан протидії торгівлі людьми. Обираючи цю тему, ми виходили з того, що численні перетворення, до яких вони привели, мали тим чи іншим чином позначитися на ефективності діяльності із протидії торгівлі людьми.

На жаль, поряд з певними здобутками є наявною і низка проблемних аспектів, які потребують оперативного реагування з боку органів державної влади. Зокрема, системні недоліки в роботі НМВ, на які неодноразово звертала увагу Коаліція, не тільки зберігаються, а й доповнюються новими, а чинне законодавство у сфері протидії торгівлі людьми багато в чому вже не відповідає сучасним реаліям та потребує перегляду.

Щиро сподіваємось, що надана нами інформація стане підґрунтям для подальших кроків щодо покращення ситуації, та, користуючись нагодою, закликаємо усі зацікавлені сторони до співпраці та консолідації зусиль задля посилення протидії торгівлі людьми в Україні.

КОАЛІЦІЯ БУЛА ЗАСНОВАНА У 2011 РОЦІ, ПРАЦЮЄ У 24 РЕГІОНАХ УКРАЇНИ ТА НАЛІЧУЄ 31 ОРГАНІЗАЦІЮ-ЧЛЕНА.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ СКОРОЧЕНЬ

ГУНП — Головне управління Національної поліції

ЗУ — закон України

МОМ — Міжнародна організація з міграції

НМВ — Національний механізм взаємодії

НПУ — Національна поліція України

НСССУ — Національна соціальна сервісна служба України

НУО — неурядова організація

ОДА — обласна державна адміністрація

ОМС — орган місцевого самоврядування

ОПТЛ — особа, яка постраждала від торгівлі людьми

ПТЛ — постраждала/-ий від торгівлі людьми

ПОГ — поліцейський офіцер громади

РДА — районна державна адміністрація

ССД — служба у справах дітей

ТГ — територіальна громада

ФСР — фахівець із соціальної роботи

ЦНАП — центр надання адміністративних послуг

ЦНСП — центр надання соціальних послуг

ЦСС — центр соціальних служб

ЦСССДМ — центр соціальних служб для сім'ї, дітей та молоді

РЕФОРМА ДЕЦЕНТРАЛІЗАЦІЇ ТА ПРОТИДІЯ ТОРГІВЛІ ЛЮДЬМИ

СКОРОЧЕННЯ ЧИСЕЛЬНОСТІ ВІДПОВІДАЛЬНИХ ОСІБ

Внаслідок укрупнення районів та пов'язаних із цим процесів ліквідації РДА значно скоротилася кількість осіб, відповідальних за проведення процедури встановлення статусу ОПТЛ, що створює певні проблеми як для самих спеціалістів, так і для постраждалих.

МАЙЖЕ В 3,5 РАЗА

СКОРОТИЛАСЯ ЧИСЕЛЬНОСТЬ ВІДПОВІДАЛЬНИХ ОСІБ

Розширення територіального охоплення призвело до збільшення навантаження на працівників новоутворених районних адміністрацій, у тому числі осіб, призначених відповідальними за проведення процедури встановлення статусу ОПТЛ. Зазвичай відповідні повноваження додаються до функціональних обов'язків посадових осіб, які передбачають низку інших напрямів роботи — запобігання та протидію домашньому насильству, насильству за ознакою статі, реалізацію державної політики з питань сім'ї, гендерної рівності, демографічного розвитку, що не дозволяє приділяти достатню увагу протидії торгівлі людьми та може істотно впливати на строки проведення процедури встановлення статусу, якість підготовки пакету документів тощо.

“ Ельвіра Мручковська

Громадська організація «Сучасник плюс»

Зміни в адміністративному устрої призвели до суттєвого скорочення кількості відповідальних осіб. Беззаперечно навантаження на них збільшилося в рази, тим більше, що окремі з них виконують свої функції за різними напрямками діяльності. Наприклад, відповідальна за встановлення статусу ОПТЛ та завідувача кадрами. Ці та інші фактори впливають на рівень доступності в отриманні допомоги особами, які вважають себе постраждалими від торгівлі людьми. Досі залишається відкритим питанням щодо умов та виконання стандартів надання допомоги дітям-ПТЛ. Для проведення співбесіди із такою дитиною слід шукати відповідне приміщення, спеціально підготовлених фахівців за межами структурних підрозділів соцзахисту, що створює додаткове навантаження в роботі.

Водночас слід відмітити, що ряд НУО — членів Коаліції дотримуються думки, що скорочення чисельності відповідальних осіб на районному рівні суттєво на стан справ в їхніх регіонах не впливає, посиляючись на незначну кількість звернень від постраждалих або існування практики подання заяв виключно до відповідальних структурних підрозділів ОДА.

“ Олена Моргун

Громадська організація «Промінь Дніпро»

Поки що скорочення чисельності відповідальних осіб не призвело до надмірного навантаження на них, тому що лише незначна кількість постраждалих звертається за отриманням статусу. Так, восени цього року поліція звільнила 120 осіб, яких утримували та експлуатували на сільгосппідприємстві Новомосковського району Дніпропетровської області. З них тільки 17 осіб написали заяву

до поліції та були перевезені до Києва, де надали свідчення та отримали допомогу. Поки що ніхто з них не звернувся із заявою про отримання статусу ОПТЛ до відповідальних осіб в Дніпропетровській області.

“ Наталя Козакевич

Благодійна організація «БФ «Карітас Івано-Франківськ УГКЦ»

Оскільки у нашому регіоні спостерігається тенденція, що більшість осіб, які звертаються за статусом, роблять подання на ім'я голови ОДА, на нашу думку, вплив цих змін не буде таким суттєвим.

Реорганізаційні процеси в органах державної влади потягнули за собою і кадрові перестановки — у багатьох новоутворених РДА на посади відповідальних за проведення процедури встановлення статусу ОПТЛ були призначені нові фахівці, які нерідко не мали досвіду роботи у сфері протидії торгівлі людьми.

“ Алла Студілко

Вінницька обласна правозахисна організація «Джерело надії»

Варто зазначити, що переважна більшість відповідальних осіб — це новопризначені особи чи фахівці, які не працювали у напрямі запобігання та протидії торгівлі людьми. Тому важливим моментом є підвищення їхньої кваліфікації для якісного надання послуг особам, ймовірно постраждалим від торгівлі людьми.

Однак головною проблемою, яка може виникнути внаслідок скорочення чисельності відповідальних осіб, є погіршення доступу ймовірно постраждалих від торгівлі людьми до допомоги. Уже зараз гостро стоїть питання поганого транспортного сполучення між віддаленими населеними пунктами та новими адміністративними центрами районів. У багатьох взагалі відсутні регулярні пасажирські перевезення, а отже місцевим мешканцям, які не мають власного автомобіля, доводиться діставатися до районних центрів з пересадками або користуватися послугами приватних перевізників та витратити на це великі кошти. По суті, це практично унеможливлює доступ до допомоги постраждалих осіб, які перебувають у скрутному матеріальному становищі.

“ Тетяна Мельник

Центр підтримки громадських ініціатив «Чайка»

У Рівненській області в результаті реформи децентралізації кількість районів і, відповідно, відповідальних за проведення процедури встановлення статусу, скоротилася з 16 до 4 осіб. Постраждалим від торгівлі людьми стало важче доїжджати до районного центру, адже багато населених пунктів значно віддалені від нього, не скрізь є пряме сполучення та і проїзд значно подорожчав. За таких обставин не звертаються до органів соціального захисту за встановленням статусу ОПТЛ.

РЕКОМЕНДАЦІЇ

Міністерству соціальної політики України
та Національній соціальній сервісній службі України:

- ▶ забезпечити розроблення та впровадження цифрового формату подання заяви про встановлення статусу ОПТЛ, а також розглянути можливості організації співбесіди з відповідальною особою через електронні засоби комунікації для зменшення потреби у фізичній при-

сутності ймовірно постраждалих від торгівлі людьми, які мешкають у віддалених населених пунктах;

- ▶ забезпечити систематичне підвищення кваліфікації осіб, відповідальних за проведення процедури встановлення статусу ОПТЛ;
- ▶ забезпечити постійну інформаційну, консультаційну та методичну підтримку обласних та районних державних адміністрацій щодо діяльності у сфері протидії торгівлі людьми, зокрема з питань ідентифікації постраждалих, проведення процедури встановлення статусу та допомоги ОПТЛ.

ПОВНОВАЖЕННЯ ОМС У СФЕРІ ПРОТИДІЇ ТОРГІВЛІ ЛЮДЬМИ

На жаль, і дотепер в Законі України «Про протидію торгівлі людьми» не визначена роль органів місцевого самоврядування щодо проведення превентивної роботи, виявлення постраждалих осіб та надання їм необхідної допомоги. Більше того, у Законі України «Про місцеве самоврядування» тема протидії торгівлі людьми взагалі відсутня. Лише статтею 34 даного закону передбачені делеговані повноваження у сфері соціального захисту населення щодо вирішення відповідно до законодавства питань надання соціальних послуг особам та сім'ям з дітьми, які перебувають у складних життєвих обставинах та потребують сторонньої допомоги, до яких можна віднести й постраждалих від торгівлі людьми. Втім, без прямого закріплення у національному законодавстві повноважень органів місцевого самоврядування у сфері протидії торгівлі людьми цей напрям роботи може залишатися поза їхньою увагою і не вважатиметься пріоритетним.

“ Віктор Вальчук

Громадська організація «Волинські перспективи»

При відсутності відповідних повноважень у сфері протидії торгівлі людьми надання допомоги ОПТЛ на рівні територіальної громади є проблематичним. Навіть при встановленні статусу ОПТЛ людині, виконання її реабілітаційного (індивідуального) плану можливе лише на районному чи обласному рівні. Сьогоднішня ситуація нівелює усю попередню багаторічну роботу у сфері протидії торгівлі людьми.

Коаліція вітає прагнення Уряду врегулювати питання щодо розмежування повноважень органів державної влади та органів місцевого самоврядування у сфері соціального захисту населення та захисту прав дітей. У серпні 2021 року за ініціативи КМУ у Верховній Раді зареєстровано законопроект № 5849, яким передбачено внесення відповідних змін до 40 законів України, в тому числі і до ЗУ «Про протидію торгівлі людьми». Втім, на жаль, на даний момент цей законопроект і досі не розглянуто.

РЕКОМЕНДАЦІЇ

Верховній Раді України:

- ▶ пришвидшити розгляд проєкту Закону № 5849 від 13.08.2021 «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо розмежування функцій органів виконавчої влади та ор-

ганів місцевого самоврядування з питань соціального захисту населення та захисту прав дітей у зв'язку з утворенням Національної соціальної сервісної служби та її територіальних органів»;

- ухвалити запропоновані зміни до статей 5 та 8 Закону України «Про протидію торгівлі людьми».

РЕАЛІЗАЦІЯ ПОЛІТИКИ ПРОТИДІЇ ТОРГІВЛІ ЛЮДЬМИ НА МІСЦЕВОМУ РІВНІ

Стан справ щодо реалізації державної політики протидії торгівлі людьми на місцевому рівні, особливо в сільських та селищних територіальних громадах, залишає сподіватися на краще. Зазвичай цей напрям діяльності не визначається як один із пріоритетів. На ситуацію продовжує негативно впливати те, що й дотепер повноваження органів місцевого самоврядування у даній сфері на законодавчому рівні чітко не визначені, а отже активність діяльності більшою мірою залежить від політичної волі керівництва. Наразі частка територіальних громад, які включили заходи з протидії торгівлі людьми до програмних документів, є незначною.

“ Галина Кравець

Громадська організація «ТМЖК «Відродження нації»

Ставлення очільників ОМС до питань протидії торгівлі людьми є неоднозначним: хтось демонструє високий рівень розуміння проблеми і визнає необхідність здійснення такої діяльності, а хтось не вважає питання протидії торгівлі людьми своєю зоною відповідальності, чому чималою мірою сприяє недосконалість чинного законодавства, яке не визначає ОМС як суб'єктів Національного механізму взаємодії у сфері протидії торгівлі людьми.

Ситуація ускладнена тим, що будь-які важелі впливу на ОМС територіальних громад відсутні, адже держава гарантує їм право самостійно вирішувати питання місцевого значення в межах передбачених законодавством власних та делегованих повноважень.

“ Ельвіра Мручківська

Громадська організація «Сучасник плюс»

Органи місцевого самоврядування відповідно до законодавства є окремими самостійними у своїх рішеннях суб'єктами. На жаль, поки що в чинному законодавстві України є ряд невідповідностей, які спричинили ситуацію «точкового» лідерства у формуванні місцевої політики з протидії торгівлі людьми. На даний момент ОМС швидше реагують на заходи, які впроваджують громадські організації. В умовах долання складних фінансових проблем очільники громад надають пріоритет прямим функціональним зобов'язанням, визначеним законодавством, що є логічним. Місцева влада намагається налагодити взаємодію із ОМС, в тому числі у сфері протидії торгівлі людьми, однак прямого впливу на ОМС не має.

Згідно з інформацією, отриманою від НУО — членів Коаліції, на даний момент у переважній більшості громад визначені структурні підрозділи та/або посадові особи, до повноважень яких включено напрям протидії торгівлі людьми. Втім превентивні, просвітницькі та навчальні заходи на їхній території, так само, як і допомога місцевим мешканцям, які постраждали від торгівлі людьми, здебільшого здійснюється представниками обласних і районних державних структур, а також регіональними громадськими організаціями, які працюють у даній сфері.

РЕКОМЕНДАЦІЇ

Міністерству соціальної політики України,
Національній соціальній сервісній службі
у співпраці з міжнародними та громадськими організаціями:

- ▶ сприяти формуванню відповідального ставлення ОМС територіальних громад до питань забезпечення сталої діяльності із запобігання та протидії торгівлі людьми шляхом проведення з ними системної та послідовної інформаційно-роз'яснювальної роботи;
- ▶ стимулювати ОМС територіальних громад до розробки місцевих програм протидії торгівлі людьми або принаймні включення відповідних компонентів до комплексних соціальних програм;
- ▶ передбачити участь ОМС територіальних громад у виконанні державних/обласних/районних програм протидії торгівлі людьми;
- ▶ посилити інформаційно-роз'яснювальну роботу з питань протидії торгівлі людьми, створити окремі розділи на власних офіційних веб-сайтах територіальних громад.

ФІНАНСОВА ДЕЦЕНТРАЛІЗАЦІЯ

У результаті реформи децентралізації територіальні громади набули фінансової самостійності та право зараховувати більшу частину місцевих податків до власного бюджету, а також отримувати державні дотації та субвенції. Втім, хоча вони були визнані спроможними, багато з них відчувають нестачу коштів для організації повноцінної широкомасштабної роботи у сфері соціального захисту населення, а отже мають вирішувати, які саме заходи потрібно профінансувати. На превеликий жаль, зазвичай такий вибір робиться не на користь фінансування заходів із запобігання та протидії торгівлі людьми.

Узагальнюючи інформацію, надану НУО —членами Коаліції, можна стверджувати, що в переважній більшості територіальних громад кошти на протидію торгівлі людьми взагалі не виділяються, а там, де фінансування відповідної діяльності все ж таки передбачено, воно здійснюється у незначних обсягах, і, як правило, використовується для проведення інформаційно-просвітницьких акцій та друку тематичних інформаційних матеріалів.

У результаті фінансової децентралізації не кращим чином виглядає і стан ресурсного забезпечення протидії торгівлі людьми на рівні районів, які після передачі ряду повноважень громадам втратили значну частину податків, що раніше надходили до районних бюджетів, а отже мають набагато менші фінансові можливості.

“ Наталія Кулікова

Чернігівський громадський комітет захисту прав людини

Станом на сьогодні громади майже не мають фінансування на соціальні програми, тому сподіватись на активну роботу не доводиться. Щодо районних програм, то на нашу думку, вони й не будуть прийняті в умовах відсутності фінансових та кадрових ресурсів, а також передачі повноважень до територіальних громад.

“ Ельвіра Мручковська

Громадська організація «Сучасник плюс»

Ефективне планування та реалізація політики у сфері протидії торгівлі людьми можливе за умов посилення економічної спроможності громад, активного співробітництва органів влади та міс-

цевого самоврядування, а також передбачення спеціальних коштів на зразок субвенцій, грантів, дотацій з державного бюджету. На сьогоднішній день нам поки що не відомо регулювання щодо отримання державних субвенцій та дотацій на здійснення заходів із протидії торгівлі людьми в місцевих громадах. Разом із тим, спостерігається неабияка активність з боку центральних органів влади щодо фінансування з державного бюджету ініціатив із протидії домашньому насильству. Так, Хотинська територіальна громада отримала кошти з державного бюджету на реалізацію ряду заходів із протидії домашньому насильству. Так само за державні кошти в шести громадах створені кризові кімнати для постраждалих від домашнього насильства. На превеликий жаль, такої активності у фінансуванні заходів із протидії торгівлі людьми не спостерігається ані на місцях, ані з боку центральних органів влади.

РЕКОМЕНДАЦІЇ

Кабінету Міністрів України
та Міністерству соціальної політики України:

- ▶ стимулювати ОМС територіальних громад до фінансування діяльності із протидії торгівлі людьми;
- ▶ поширювати практику організації конкурсів соціальних проектів та державних грантів на реалізацію заходів із протидії торгівлі людьми;
- ▶ передбачити субвенції з державного бюджету місцевим бюджетам на реалізацію заходів із протидії торгівлі людьми, зокрема на розвиток мережі спеціалізованих служб підтримки постраждалих.

ПЕРЕДАЧА РЕСУРСІВ ГРОМАДАМ

У рамках децентралізації до комунальної власності територіальних громад було передано значну частину об'єктів, які раніше перебували у підпорядкуванні обласних та районних державних структур. Поспішний і недостатньо прорахований перерозподіл ресурсів призвів до цілої низки нових проблем, які стають на заваді наданню якісної і своєчасної допомоги особам, які опинилися у складних життєвих обставинах, у тому числі ОПТЛ.

Процес передачі у власність громад установ та закладів, які надають соціальні послуги, проходив без урахування реальних потреб населення у соціальному захисті. До уваги було прийнято лише розташування об'єкту на території новоствореної громади та бажання ОМС узяти цей об'єкт на утримання. Внаслідок такого підходу громади мають далеко не однакові можливості щодо задоволення соціальних потреб населення, значна їх частина стикається з проблемою відсутності необхідної для цього інфраструктури.

“ Тетяна Мельник

Центр підтримки громадських ініціатив «Чайка»

Новостворені територіальні громади у Рівненській області є дуже різними. Усього на території області створено 64 громади. Тільки третина з них має гарну економічну базу та забезпечена відповідною інфраструктурою. Зазвичай це міські та селищні громади, які утворені на території колишніх районних центрів. В основному там збережені і кадри. Однак більшість громад є сільськими, які не мають закладів соціальної допомоги та кадрового ресурсу.

Оскільки чинним законодавством передбачено обов'язковість забезпечення базових соціальних послуг для населення громад, за відсутності успадкованої інфраструктури, ОМС змушені шукати шляхи вирішення цієї проблеми, керуючись насамперед власними ресурсними можливостями.

Наразі заклади, які надають соціальні послуги (центри соціальних служб, центри надання соціальних послуг тощо) функціонують у близько 60% територіальних громад. Як правило, подібні заклади є в тих громадах, де були розташовані ЦСССДМ та терцентри соціального обслуговування населення, а також фінансово спроможних громадах, які мають можливості для утримання таких об'єктів. Кадрове забезпечення цих установ здебільшого залишає бажати кращого.

У **Закарпатській області** станом на кінець 2021 року утворено 8 ЦСС та 25 ЦНСП у громадах, тобто менше 40% ТГ мають такі заклади. Загальна кількість працівників у цих центрах становить 88 осіб.

В **Івано-Франківській області** в 5 громадах утворені ЦСС, у 9 — ЦНСП, у 18 громадах в штатні розклади введені посади ФСР. Усього в Івано-Франківській області є 105 фахівців соціальної роботи.

У **Дніпропетровській області** на теперішній час працює 14 ЦСС, 36 ЦНСП, у 16 територіальних громадах працюють соціальні робітники, у решті — ще не створені заклади, на базі яких можуть надаватися послуги.

У **Миколаївській області** станом на кінець 2021 року у 52 громадах напрям соціального захисту населення охоплено повністю: 10 ТГ утворили ЦСС, 18 ТГ — ЦНСП, 13 ТГ — терцентри соціального обслуговування населення, в 11 ТГ поки не утворено закладів подібного типу, проте там працюють ФСР та соціальні працівники, які входять до штату відділів соціального захисту громади.

Іншою проблемою є професійна компетенція фахівців, що надають соціальні послуги, особливо стосовно надання допомоги особам, які постраждали від торгівлі людьми. На жаль, частина з них має тільки теоретичні знання, частина взагалі не усвідомлює, що має надавати послуги ОПТЛ, які відповідно до Закону України «Про соціальні послуги» належать до осіб, що перебувають у складних життєвих обставинах.

“ Оксана Устинова

Благодійний фонд «Ксена»

Питання професійних кадрів у громадах стоїть досить гостро. Якщо у громадах, створених на базі колишніх районних центрів, досвідчені кадри частково збереглися, то у новоутворених, особливо сільських громадах, такі фахівці відсутні. Випадків, коли ОПТЛ отримували послуги у ЦНСП громади, ще не було.

“ Антоніна Шостак

Громадська правозахисна організація «Егіда-Запоріжжя»

Центри надання соціальних послуг при ТГ не мають досвіду роботи з ОПТЛ. У положеннях про центри відсутні завдання із протидії торгівлі людьми. У більшості закладів у штаті тільки один працівник, а відтак надання комплексних послуг ОПТЛ є проблематичним.

“ Галина Кравець

Громадська організація «ТМЖК «Відродження нації»

Під час особистого спілкування нерідко з'ясовується, що працівники новоутворених ЦСС та ЦНСП навіть не усвідомлюють того, що повинні надавати послуги ОПТЛ, і що, згідно із ЗУ «Про соціальні послуги», ОПТЛ належать до категорії осіб, які опинились у складних життєвих обставинах.

Представники НУО — членів Коаліції вкотре висловлюють глибоке занепокоєння щодо катастрофічної нестачі кваліфікованих психологів, які спроможні надавати якісну професійну допомогу постраждалим від торгівлі людьми.

“ Наталія Кулікова

Чернігівський громадський комітет захисту прав людини

Найбільше проблема відсутності кваліфікованих кадрів відчувається у сфері надання ОПТЛ психологічної допомоги. У Центрах соціальних служб та Центрах надання соціальних послуг працює усього 11 психологів, з них — два у м. Чернігів та два — у м. Ніжин.

“ Оксана Устинова

Благодійний фонд «Ксена»

Проблемою територіальних громад є відсутність кваліфікованих психологів, хоча чотири вищі навчальні заклади на Хмельниччині щороку випускають таких спеціалістів. Коли це питання піднімалося на Координаційній раді, з'ясувалося, що молодь не хоче повертатися у села та малі містечка, натомість воліє залишатися у Хмельницькому, працюючи не за фахом.

РЕКОМЕНДАЦІЇ

Міністерству соціальної політики України,
Національній соціальній сервісній службі України,
обласним та районним державним адміністраціям,
органам місцевого самоврядування
у співпраці з міжнародними та громадськими організаціями:

- ▶ сприяти розширенню мережі соціальних закладів, на базі яких можуть надаватися соціальні послуги особам, які перебувають в складних життєвих обставинах, у тому числі ОПТЛ;
- ▶ сприяти створенню спеціалізованих установ для осіб, які постраждали від торгівлі людьми (притулків, центрів тимчасового перебування тощо);
- ▶ надалі зберігати для ОПТЛ можливість отримання гарантованих законодавством видів допомоги на базі закладів та установ, які залишаються у державній власності, та/або компенсувати витрати на послуги з реабілітації для осіб, які постраждали від торгівлі людьми, з державного бюджету;
- ▶ розробити чіткі моделі та алгоритми взаємодії відповідальних підрозділів ОДА і РДА і надавачів соціальних послуг у територіальних громадах з урахуванням місцевих можливостей;
- ▶ забезпечити систематичне підвищення рівня професійної компетенції фахівців із соціальної роботи та соціальних працівників з питань протидії торгівлі людьми, зокрема з оцінки потреб, складання плану реабілітації та надання допомоги ОПТЛ, шляхом організації тренінгів та семінарів, а також надавати їм методичну та консультаційну підтримку;
- ▶ популяризувати онлайн-курс з протидії торгівлі людьми, розроблений Представництвом МОМ в Україні на замовлення Міністерства соціальної політики України, та зобов'язати до його проходження усіх фахівців, що надають допомогу особам, які перебувають у складних життєвих обставинах, у тому числі постраждалим від торгівлі людьми (курс оновлюється і найближчим часом стане доступним за посиланням www.ctcourse.org.ua).

НМВ В УМОВАХ ДЕЦЕНТРАЛІЗАЦІЇ

НМВ у сфері протидії торгівлі людьми, розроблений ще в 2012 році, майже в незмінному вигляді продовжує функціонувати в умовах подальшого поглиблення децентралізації, і вже очевидно потребує кардинального перегляду, оскільки не відповідає сучасним реаліям. У минулому Коаліція вже неодноразово висловлювала своє занепокоєння з цього приводу і наголошувала на тому, що такий стан справ неминуче призведе до проблем у його функціонуванні. Втім, із прикрістю маємо констатувати, що й дотепер належної реакції з боку держави не спостерігається.

Водночас слід звернути увагу на те, що результати роботи Національного механізму взаємодії поступово погіршуються. Виявлення постраждалих осіб, яке і раніше було слабкою ланкою діяльності державних суб'єктів НМВ, наразі перебуває на вкрай низькому рівні. Кожного року фіксується дедалі менше звернень постраждалих по допомогу.

У 2021 році кількість осіб, яким було встановлено статус ОПТЛ, зменшилася вдвічі порівняно з 2020 роком, а порівняно з показниками попередніх років — втричі. До того ж лише незначний відсоток із них дійсно отримав комплексну допомогу від держави.

“ Марина Пасечник

Голова Всеукраїнської Коаліції громадських організацій з протидії торгівлі людьми

Помітний регрес у функціонуванні НМВ, що спостерігається останнім часом, спричинений цілою низкою факторів, насамперед недосконалістю чинного законодавства, невизначеністю повноважень органів місцевого самоврядування у сфері протидії торгівлі людьми, відсутністю ефективної моделі ідентифікації, перенаправлення та допомоги ОПТЛ в умовах децентралізації, неналагодженою взаємодією між органами влади та ОМС та відсутністю чіткого розмежування їхніх функцій.

Враховуючи те, що в процесі децентралізації на рівень територіальних громад були передані значні повноваження щодо соціального захисту населення та ресурси для забезпечення нагальних потреб місцевих мешканців, вони можуть і мають стати потужним суб'єктом Національного механізму взаємодії. Втім наразі вони майже не задіяні у його функціонуванні. Коаліції відомі тільки поодинокі випадки, коли необхідна ОПТЛ допомога надавалася в тих громадах, де вони проживають.

Мешканка однієї із територіальних громад, яка постраждала від торгівлі людьми, після повернення додому та народження дитини звернулася до правоохоронних органів. Було порушено кримінальне впровадження за ст. 149 ККУ, в якому її було визнано потерпілою. Також нею було подано заяву до відповідального підрозділу ОДА, за результатами розгляду їй було встановлено статус ОПТЛ. Оскільки житлові умови постраждалої потребували покращення, її направили на тимчасове перебування до Центру матері і дитини, де вона водночас отримувала і психологічну допомогу. За час перебування в Центрі коштами та силами громади було відремонтовано її помешкання. За сприяння керівництва ТГ постраждалих надали гуманітарну та грошову допомогу. Також юрист громади допоміг зібрати документи для отримання допомоги як малозабезпеченій родині. Жінці знайшли роботу, а її дитину влаштували в дитячий садочок, де вона пізніше перебувала за кошти громади. Крім того, Управління сім'ї та молоді придбало для постраждалої побутову техніку.

Даний приклад свідчить про те, що громади здатні діяти ефективно, кооперуватися у вирішенні складних питань, координувати свою роботу з державними органами влади для забезпечення захисту прав та інтересів ОПТЛ.

Водночас майже усі НУО — члени Коаліції відмічають, що наразі допомога постраждалим надається переважно суб'єктами обласного та районного рівнів у співпраці з громадськими організаціями.

“ Віктор Вальчук

Громадська організація «Волинські перспективи»

Допомога постраждалим надається районними та обласними суб'єктами НМВ. Без невідкладних змін у законодавство з протидії торгівлі людьми територіальні громади не готові та не бажають працювати в даній сфері. Потрібно невідкладно законодавчо змінювати чинний НМВ у сфері протидії торгівлі людьми. Проведення адміністративно-територіальної реформи, децентралізація, а також реалізація другого року поспіль карантинних заходів в зв'язку з поширенням COVID-19 негативно позначилися на ситуації з протидії торгівлі людьми і, в першу чергу, на доступі постраждалих до допомоги.

“ Маргарита Пархоменко

Миколаївський фонд «Любисток»

На даний час допомога ОПТЛ надається лише органами державної влади районного та обласного рівнів. Готовність ОМС до роботи в рамках НМВ є дуже низькою. Для ефективного функціонування НМВ потрібно внести зміни до усіх нормативних актів у сфері протидії торгівлі людьми та визначити органи місцевого самоврядування як активних учасників процесу надання допомоги ОПТЛ.

Ще одним із проблемних моментів, який перешкоджає ефективному функціонуванню НМВ, є відсутність дієвих механізмів взаємодії органів виконавчої влади, сільських, селищних та міських рад територіальних громад.

“ Наталія Кулікова

Чернігівський громадський комітет захисту прав людини

На нашу думку, сьогодні НМВ загалом не працює, відсутні чітко визначені алгоритми співпраці ОМС, РДА та ОДА, що створює суттєві перешкоди для отримання ОПТЛ необхідної соціальної підтримки. Окрім цих проблем, в роботі виникає й питання супротиву між розділенням повноважень, наприклад, Чернігівською РДА та Чернігівською ОДА. В цьому випадку РДА не вважає за необхідне проводити роботу з протидії торгівлі людьми. В 2021 році документи на встановлення статусу подавались тільки до Чернігівської ОДА.

РЕКОМЕНДАЦІЇ

Верховній Раді України
та Кабінету Міністрів України:

- ▶ внести відповідні зміни Закону України «Про протидію торгівлі людьми» та постанов КМУ «Про затвердження Порядку встановлення статусу особи, яка постраждала від торгівлі людьми» та «Про затвердження Порядку взаємодії суб'єктів, які здійснюють заходи у сфері протидії торгівлі людьми» для врегулювання питання щодо участі органів місцевого самоврядування у виявленні, наданні допомоги ОПТЛ і їхньої взаємодії із іншими суб'єктами НМВ.

Міністерству соціальної політики України
та Національній соціальній сервісній службі України:

- ▶ забезпечити систематичне підвищення рівня професійної компетенції посадових осіб місцевих держадміністрацій та органів місцевого самоврядування у сфері протидії торгівлі людьми;
- ▶ розробити та затвердити методичні рекомендації для органів місцевого самоврядування щодо виявлення та надання допомоги особам, які постраждали від торгівлі людьми;
- ▶ сприяти посиленню взаємодії між органами виконавчої влади та місцевого самоврядування в процесі надання допомоги ОПТЛ;
- ▶ забезпечити систематичне інформування населення щодо можливостей отримання допомоги тими, хто постраждав від торгівлі людьми, видів та порядку її надання, у тому числі шляхом розміщення інформації на офіційних веб-сайтах ТГ, РДА та ОДА.

РЕФОРМА ДЕРЖАВНОГО УПРАВЛІННЯ І СИСТЕМИ СОЦІАЛЬНОГО ЗАХИСТУ ТА ДОСТУП ОПТЛ ДО ДОПОМОГИ

РОЗВИТОК ЕЛЕКТРОННИХ ПОСЛУГ

Одним із пріоритетних напрямів реформи державного управління є збільшення частки послуг, доступних в електронній формі. На жаль, більшість послуг, затребуваних особами, які перебувають у складних життєвих обставинах, у тому числі ОПТЛ, наразі ще не включено до цього переліку. НУО — члени Коаліції неодноразово висловлювали ідеї щодо забезпечення можливості дистанційної роботи з ОПТЛ шляхом використання сучасних засобів комунікації, останнім часом вона набула ще більшої актуальності з огляду на складну епідеміологічну ситуацію у багатьох регіонах країни, а також реформи, пов'язані з децентралізацією, які створили певні перешкоди як для взаємодії суб'єктів, задіяних у процесі надання допомоги ОПТЛ, так і безпосередньо для самих постраждалих. Проте реальний досвід свідчить, що поодинокі спроби впровадити формати роботи, які би зменшували необхідність фізичних контактів, здійснені суб'єктами НМВ у зв'язку з пандемією COVID-19 у 2021 році, не набули належного поширення, потребують доопрацювання, стандартизації і регулювання цих процесів на державному рівні.

“ Ельвіра Мручковська

Громадська організація «Сучасник плюс»

Наразі доступність електронних соціальних послуг в Україні оцінювати складно, адже у 2021 році їх було поширено тільки на дві пілотні області: Київську та Житомирську. Разом із тим, вже можна сміливо зазначити про доступність в електронній формі адміністративних послуг, з якими стикаються ОПТЛ: отримання довідок, витягів тощо. Це важливий крок, але слід приділити ще більше уваги розширенню можливостей цифрового доступу постраждалих до допомоги, особливо у частині реєстрацій на отримання безкоштовних соціальних послуг і заповнення певних опитувальних форм, що значно знижуватиме ризик повторної травматизації та водночас підвищить гарантії конфіденційності. Так, заповнення форм у персональному кабінеті зменшує кількість осіб з числа держслужбовців, які могли би отримати доступ до особистої інформації тощо. З досвіду інших країн, загальний доступ має бути тільки до ПІП і персонального номеру отримувача послуги. Більш того, електронні послуги зменшать і часові та фінансові витрати.

РЕКОМЕНДАЦІЇ

Міністерству соціальної політики України
та Національній соціальній сервісній службі України:

- ▶ розробити та впровадити цифровий формат взаємодії суб'єктів, які здійснюють надання допомоги особам, які постраждали від торгівлі людьми;
- ▶ розширити перелік послуг для осіб, які перебувають у складних життєвих обставинах, у тому числі ОПТЛ, доступних в електронній формі, та забезпечити можливість електронної подачі заяви про встановлення статусу особи, яка постраждала від торгівлі людьми, з суворим дотриманням стандартів конфіденційності;
- ▶ створити інформаційно-інтерактивний інтернет-портал з протидії торгівлі людьми, який спростить доступ ОПТЛ до надавачів соціальних послуг.

РОЗВИТОК МЕРЕЖІ ЦНАП

Одним із помітних результатів реформи державного управління став активний розвиток мережі ЦНАП, а також розширення переліку доступних через них послуг. Окремі ОПТЛ, з якими працювали організації Коаліції у 2021 році, вже скористалися цією зручною можливістю отримати послуги за місцем проживання, адже долання значних відстаней або користування електронними послугами для багатьох постраждалих значно ускладнено через брак коштів на проїзд і відсутність відповідних гаджетів. Проте слід зазначити, що однозначно рекомендувати ОПТЛ звертатися по допомогу до ЦНАП ще зарано, оскільки надання допомоги таким особам пов'язано з низкою чутливих питань і потребує відповідної кваліфікації спеціалістів.

“ Ельвіра Мручковська

Громадська організація « Сучасник плюс»

Послугами ЦНАП скористалась наразі невелика частина ОПТЛ. Із нашого досвіду, проблем із отриманням адміністративних послуг не було. Разом із тим, слід зауважити, що при розширенні повноважень ЦНАП, зокрема в частині реєстрації на отримання відповідної допомоги, працівники ЦНАП потребуватимуть фахової підготовки щодо комунікацій із ОПТЛ.

Деякі НУО — члени Коаліції вже мають досвід співпраці із ЦНАП у напрямі протидії торгівлі людьми. Розуміючи ту важливу роль, яку може відігравати ця мережа у сфері профілактики, виявлення, пере-направлення та доступу ОПТЛ до необхідної допомоги, представники громадського сектору залучають спеціалістів ЦНАП до робочих зустрічей, проводять навчання з питань особливостей роботи з постраждалими та поширюють через центри інформаційні матеріали.

РЕКОМЕНДАЦІЇ

Міністерству соціальної політики України
та Національній соціальній сервісній службі України:

- ▶ запровадити програми підготовки спеціалістів ЦНАП у сфері роботи з уразливими категоріями населення, зокрема ОПТЛ, та розробити відповідні інструкції щодо взаємодії з іншими суб'єктами НМВ та обов'язкового інформування постраждалих про весь доступний спектр допомоги, який наразі гарантується законодавством.

Місцевим державним адміністраціям
та органам місцевого самоврядування
у співпраці з міжнародними та громадськими організаціями:

- ▶ приступити до розробки та розміщення відповідних інформаційних матеріалів (буклетів, листівок, плакатів, контактної інформації) у якомога більшій кількості центрів, зважаючи на те, що розгалужена мережа ЦНАП є надзвичайно ефективним каналом поширення інформації щодо безпеки втягнення у ситуацію торгівлі людьми у громадах.

НАБЛИЖЕННЯ ПОСЛУГ ДО КОРИСТУВАЧІВ

Однією з основних концепцій державного реформування є наближення послуг до користувачів, згідно з якою усі необхідні послуги можна отримувати (або принаймні зареєструватися для їх отримання), не

залишаючи меж своєї громади. Незважаючи на очевидні переваги цього підходу, для такої категорії отримувачів послуг як ОПТЛ це пов'язано з певними ризиками, адже для багатьох із них конфіденційність є чи не основною умовою, за якої вони наважуються звернутися по допомогу.

“ Алла Студілко

Вінницька обласна правозахисна організація «Джерело надії»

Безумовно, отримання послуг безпосередньо у громаді було би дуже зручним з точки зору доступу до них ОПТЛ. Однак високою є ймовірність порушення конфіденційності, має місце недовіра місцевих мешканців до кваліфікації осіб, які надають послуги, та упереджене ставлення до постраждалих, що підвищує ризики стигматизації.

“ Ельвіра Мручковська

Громадська організація «Сучасник плюс»

Отримувати послуги за місцем перебування зручно у тому випадку, коли це якісно, безпечно та конфіденційно. Оскільки конфіденційність має бути «золотим» правилом у роботі з ОПТЛ, ця практика повинна стати правомірною, тобто отримати у законодавстві відповідну норму покарання за порушення конфіденційності. З огляду на це, надавачі послуг повинні отримати не рекомендовані правові інструменти, а регулюючі, які мають відповідні дефініції та норми регулювання випадків розголошення конфіденційної інформації. На даному етапі розвитку послуг у громадах ще рано говорити про збереження конфіденційності та якісних комунікацій з ОПТЛ. З метою забезпечення безпеки та запобігання повторній травматизації постраждалим краще рекомендувати більш надійні та досвідчені установи.

“ Марина Стадник

Благодійна організація «100% життя Черкаси»

Концепція наближення послуг до користувачів цілком відповідає загальним тенденціям державних реформ в Україні, і результати її практичного впровадження ставатимуть дедалі помітнішими. Ситуацію не змінити. Тому, перш за все, треба працювати із фахівцями у громадах, зокрема задля формування толерантного ставлення до постраждалих та серйозного ставлення до умови збереження конфіденційності у роботі з ОПТЛ.

Інший аспект реформи, в ході якої повноваження з надання соціальних послуг населенню передають з центрального рівня на місцевий, максимально близько до отримувачів цих послуг, — помітне зниження їхньої якості та відсутність у громадах необхідних закладів та фахівців. Хоча відповідно до чинного законодавства кожна громада зобов'язана надавати базові соціальні послуги за стандартом, який затверджує Міністерство соціальної політики, реальна ситуація свідчить про наявність певних проблем.

“ Наталя Козакевич

Благодійний фонд «Карітас Івано-Франківськ УГКЦ»

З однієї сторони, наближення послуг до користувачів сприятиме їх доступності, оскільки ОПТЛ не потрібно буде витратити час та ресурси. Однак не в усіх громадах є Центри надання соціальних послуг, нерідко взагалі відсутні ФСР, що в свою чергу веде до зниження якості надання послуг.

РЕКОМЕНДАЦІЇ

Міністерству соціальної політики України
та Національній соціальній сервісній службі України:

- ▶ з метою забезпечення ОПТЛ безперешкодного доступу до якісних соціальних послуг із дотриманням умови конфіденційності, надалі зберігати можливість звернення по допомогу до закладів та установ, підпорядкованих обласним та районним державним адміністраціям, незалежно від місця реєстрації;
- ▶ запровадити на законодавчому рівні відповідальність для осіб, які надають соціальні послуги ОПТЛ, за розголошення конфіденційної інформації;
- ▶ розпочати реалізацію тренінгових програм із функціонування НМВ та навчання особливостей роботи з ОПТЛ, для фахівців, які надають соціальні послуги у громадах, а також провести широкомасштабну інформаційно-просвітницьку кампанію, спрямовану на формування толерантного ставлення до осіб, які постраждали від торгівлі людьми, серед населення з метою забезпечення їм необхідного захисту, підтримки та співчуття з боку громади.

НАЦІОНАЛЬНА СОЦІАЛЬНА СЕРВІСНА СЛУЖБА

Одним із аспектів реформи державного управління стало переформатування роботи міністерств: відтепер вони зосереджені на формуванні політики, функції із реалізації якої передані до відповідних агентств та служб, у тому числі створеній наприкінці 2020 року Національній соціальній сервісній службі (НСССУ), до функцій якої належить реалізація державної політики у сфері соціального захисту населення, у тому числі з питань запобігання та протидії торгівлі людьми.

Втім, оцінити ефективність нового державного органу на даний момент досить складно, адже процес його формування складається із кількох етапів і ще триває. Наразі в усіх областях України створені головні управління НСССУ, але на даному етапі до їхньої компетенції належить державний контроль за дотриманням вимог законодавства під час надання соціальної підтримки та дотримання прав дітей. Питання координації діяльності у сфері протидії торгівлі людьми та проведення процедури встановлення статусу ОПТЛ, як і раніше, залишаються у компетенції відповідальних структурних підрозділів ОДА та РДА. Майже в половині областей НУО — члени Коаліції налагодили взаємодію з територіальними органами НСССУ — проводяться спільні інформаційно-просвітницькі заходи, навчання, робочі зустрічі тощо. Деякі з них вже уклали угоди про співпрацю або планують зробити це найближчим часом. Тим не менш, більшість НУО — членів Коаліції відмітили, що поки ще не спостерігають якогось впливу від створення нового державного органу на стан протидії торгівлі людьми в регіонах. Проте дехто вважає, що такий вплив все ж таки є.

“ Людмила Дерев'яно

Благодійна організація «Світло надії»

Наша організація активно співпрацює з ГУ НСССУ, разом проводимо онлайн зустрічі та плануємо заходи та впроваджуємо їх у роботу. Служба нова, але з її появою позитивні зміни відбуваються — ОМС та ТГ почали зважати на торгівлю людьми як на проблему та більше приділяти уваги питанням протидії.

“ Анжела Литвиненко

Херсонський обласний центр «Успішна жінка»

Діяльність НСССУ впливає на рішення ТГ щодо забезпечення прав осіб у складних життєвих обставинах, зокрема ОПТЛ, та стандартів якості надання соціальних послуг. Від громад надходять запити про навчання спеціалістів і забезпечення їх відповідними сертифікатами.

Ряд експертів зазначили, що після передачі відповідних повноважень від Міністерства соціальної політики до НСССУ ситуація зі встановленням статусу ОПТЛ помітно погіршилась.

“ Тетяна Семікоп

Громадський Рух «Віра, Надія, Любов»

У зв'язку з передачею до НСССУ повноважень з розгляду питань надання статусу ОПТЛ, кількість отриманих статусів значно скоротилась. У 2021 році в Одеській області встановлено статус тільки одній особі.

“ Олена Моргун

Громадська організація «Промінь Дніпро»

Після передачі повноважень в Дніпропетровській області була одна відмова у встановленні статусу особи, яка постраждала від торгівлі людьми. Вважаємо, що відмова була необґрунтованою, позаяк ця особа була визнана потерпілою у кримінальній справі, порушеній за статтею 149 ККУ.

В якості позитивного моменту слід відмітити зусилля, яких докладає НСССУ до підвищення рівня компетенції осіб, відповідальних за проведення процедури встановлення статусу ОПТЛ, та працівників ОМС територіальних громад. Так, на її замовлення у 2021 році представниками НУО — членів Коаліції було проведено 11 кузових тренінгів для понад 150 відповідальних осіб обласних та районних структурних підрозділів, а також серію навчальних заходів, у яких узяли участь близько 1,5 тисяч працівників ОТГ.

РЕКОМЕНДАЦІЇ

Національній соціальній сервісній службі України:

- ▶ продовжити практику організації навчання з питань протидії торгівлі людьми, зокрема функціонування НМВ, для фахівців відповідальних структурних підрозділів ОДА, РДА та ОМС;
- ▶ сприяти збільшенню кількості осіб, яким встановлено статус ОПТЛ, зокрема шляхом уникання необґрунтованих відмов;
- ▶ включити до положень територіальних органів НСССУ завдання із реалізації політики протидії торгівлі людьми, зокрема: проведення аналізу діяльності суб'єктів, які здійснюють заходи у цій сфері, здійснення контролю за діяльністю закладів, що надають допомогу ОПТЛ; проведення процедури встановлення статусу ОПТЛ; проведення заходів, спрямованих на запобігання торгівлі людьми тощо;
- ▶ пришвидшити процес утворення територіальних органів НСССУ на районному рівні для забезпечення виконання визначених законодавством сервісних функцій, які неможливо реалізувати на обласному рівні та на рівні територіальної громади.

РЕОРГАНІЗАЦІЯ ЦСССДМ

У 2020 році згідно з Постановою КМУ №479 від 01.06.2020 в усіх областях розпочався процес утворення мережі Центрів соціальних служб (ЦСС) шляхом реорганізації Центрів соціальних служб для сім'ї, дітей та молоді (ЦСССДМ) та затвердження нових положень про їхню діяльність. Обласні заклади по суті стали виконувати роль методично-навчальних центрів з питань організації соціальної роботи та надання соціальних послуг, функції ж місцевих ЦСС значно розширилися, хоча стосовно протидії торгівлі людьми до їхніх положень включено тільки один пункт щодо складання плану реабілітації особи, яка постраждала від торгівлі людьми.

Коаліція звертає увагу на те, що перетворення ЦСССДМ, які є одними із ключових суб'єктів НМВ, на ЦСС і досі не знайшло відображення у нормативно-правових актах у сфері протидії торгівлі людьми, тоді як у разі створення Національної поліції та Національної соціальної сервісної служби відповідні зміни до них були внесені досить швидко.

Ельвіра Мручковська

Громадська організація «Сучасник плюс»

Ситуація щодо ЦСССДМ та ЦСС є неоднозначною. Так, частина ЦСССДМ ще працюють з обмеженими функціями та ресурсами; частина припинила свою діяльність. Це означає, що Постанова КМУ №783 не може виконуватись повною мірою у тих регіонах, де ЦСССДМ більше немає. Що до ЦСС на території та у підпорядкуванні громад, то вони не керуються даною постановою і виконують свої функції відповідно до інших чинних норм законодавства.

РЕКОМЕНДАЦІЇ

Верховній Раді України,
Кабінету Міністрів України:

- ▶ внести відповідні зміни до Закону України «Про протидію торгівлі людьми», Постанови КМУ «Про затвердження Порядку встановлення статусу особи, яка постраждала від торгівлі людьми» та Постанови КМУ «Про затвердження Порядку взаємодії суб'єктів, які здійснюють заходи у сфері протидії торгівлі людьми», замінивши слова «центр соціальних служб для сім'ї, дітей та молоді» на «центр соціальних служб».

УТВОРЕННЯ ССД У ГРОМАДАХ

У понад 95% територіальних громад (1370 з 1439) вже створено служби у справах дітей, яким згідно з чинним законодавством делеговані повноваження із забезпечення реалізації на відповідній території державної політики з питань соціального захисту дітей. Важливим аспектом їхньої діяльності має стати робота з виявлення та надання допомоги дітям, які постраждали від торгівлі людьми та зазнають експлуатації.

Однак надати оцінку ефективності їхньої роботи у цьому напрямі на сьогоднішній день вкрай складно, адже значна частина служб поки не запрацювала у повному обсязі, бо процес їх формування ще триває і фахівці здебільшого зайняті врегулюванням адміністративних питань та впорядкуванням бази даних щодо дітей, які раніше перебували на обліку районних ССД. З огляду на це, більшість організацій не має практичного досвіду співпраці з ССД у громадах. Водночас вони змушені відмітити вкрай низький рівень виявлення дітей-ПТЛ у 2021 році.

Представники Коаліції зауважують, що передача повноважень ССД у громадах пов'язана з низкою проблем, які у майбутньому можуть вплинути на рівень виявлення фактів торгівлі дітьми та якість і своєчасність надання допомоги. Зокрема, це низький рівень підготовленості працівників служб у сфері протидії торгівлі людьми, відсутність досвіду роботи в якості суб'єкта НМВ, велика завантаженість через недостатню кількість працівників, які зазвичай змушені поєднувати функції одразу кількох фахівців, погана матеріальна база тощо.

“ Ельвіра Мручківська

Громадська організація «Сучасник плюс»

Новоутворені служби у справах дітей у громадах, на жаль, не можна вважати готовими до виявлення та надання допомоги дітям-ПТЛ. Це пов'язано із рівнем фахової підготовки спеціалістів, а так само технічною спроможністю надавати послуги конфіденційно та безпечно. Більшість громад є обмеженими у використанні спеціальних приміщень для роботи з дітьми, які потребують захисту та допомоги, особливо в опалювальний період. Більше того, й досі близько 10% служб функціонують, не маючи статусу юридичної особи, через брак власних коштів на обслуговування окремої юридичної структури у складі громади. До того ж поки ще вони зосереджуються на питаннях опіки та піклування, а так само на призначенні/позбавленні відповідних виплат. Наразі ССД потребує стандартизації надання послуг дітям та перегляду положення про діяльність відповідно до реальних умов роботи територіальних громад.

На сьогоднішній день результати реформування системи органів та служб у справах дітей доволі неоднозначні. Процес утворення і налагодження роботи нових установ обіцяє бути складним і довготривалим, проте він може дати протидію торгівлі людьми важливий і дуже потужний ресурс на місцях. Працюючи безпосередньо у громаді, фахівці ССД матимуть набагато більше інформації про таких дітей, отримають можливість миттєво реагувати на порушення їхніх прав і вилучати з небезпечної ситуації. Зусилля, які буде докладено для професійної підготовки і повноцінного задіяння новоутворених служб у сфері протидії торгівлі дітьми, безумовно, виправдаються.

РЕКОМЕНДАЦІЇ

Національній соціальній сервісній службі України:

- ▶ забезпечити систематичне навчання фахівців ССД у громадах з питань протидії торгівлі людьми та функціонування НМВ;
- ▶ чітко визначити обов'язки та повноваження ССД у громадах у сфері захисту дітей, які постраждали від торгівлі людьми, закріпивши їх у відповідних типових положеннях і посадових інструкціях;
- ▶ розробити і розповсюдити серед фахівців ССД методичні матеріали з ідентифікації дітей, які зазнають торгівлі людьми та експлуатації, особливостей роботи з такими дітьми та алгоритму надання їм допомоги;
- ▶ підготувати інформаційно-просвітницької матеріали з протидії торгівлі людьми, розраховані на дитячу та підліткову аудиторію, і приступити до їх розповсюдження за допомогою ССД у громадах.

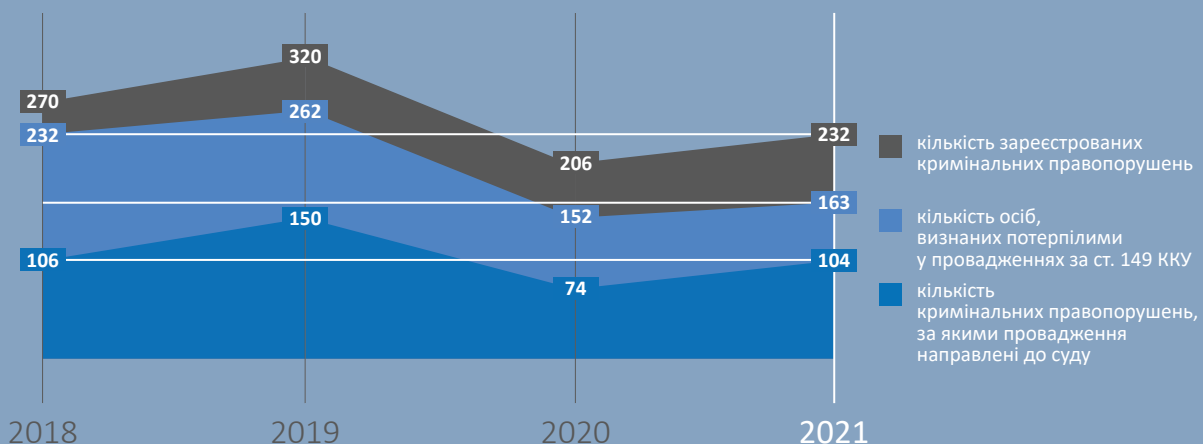
РЕФОРМА ПРАВООХОРОННИХ ОРГАНІВ ТА БОРОТЬБА З ТОРГІВЛЕЮ ЛЮДЬМИ

ДЕПАРТАМЕНТ МІГРАЦІЙНОЇ ПОЛІЦІЇ

Починаючи з 2010 року в Україні тривають реформи системи правоохоронних органів. За час свого існування профільний Департамент по боротьбі з торгівлею людьми у структурі МВС неодноразово реорганізовувався, структурні нововведення відбувалися і останнім часом. Наприкінці 2020 року Департамент боротьби зі злочинами, пов'язаними з торгівлею людьми, було перетворено на Департамент міграційної поліції, відповідні переформатування відбулися і у регіонах. Доцільність таких структурних змін пояснювалася необхідністю посилення роботи саме у напрямі протидії торгівлі людьми та нерегульованій міграції, оскільки основна увага колишніх підрозділів ВБЗПТЛ була зосереджена на боротьбі з кримінальними правопорушеннями проти суспільної моралі. Та чи привело це дійсно до позитивних змін?

Офіційна статистика поки ще не демонструє суттєвого покращення показників роботи. Так, за даними Офісу Генерального прокурора, в 2021 році було зареєстровано 232 кримінальних правопорушення за фактом торгівлі людьми, що на 10% більше, ніж у 2020 році, але значно менше, ніж упродовж попередніх років. Втім мова йде лише про реєстрацію таких випадків в ЄРДР, щодо якості досудового розслідування, то вона залишається практично на колишньому рівні. Кількість кримінальних проваджень, у яких особам вручено повідомлення про підозру, становить 70%. Як і раніше, до суду скеровується менше половини проваджень з обвинувальними актами про вчинення злочинів, пов'язаних з торгівлею людьми.

ВІДОМОСТІ ПРО КІЛЬКІСТЬ ЗАРЕЄСТРОВАНИХ КРИМІНАЛЬНИХ ПРАВОПОРУШЕНЬ ЗА СТ. 149 ККУ ТА РЕЗУЛЬТАТИ ЇХ ДОСУДОВОГО РОЗСЛІДУВАННЯ

Слід відмітити, що рівень інформування громадськості про діяльність у даному напрямі не можна вважати задовільним. На веб-ресурсах Міністерства внутрішніх справ, Національної поліції та Департаменту міграційної поліції відсутні періодичні консолідовані відомості щодо кількості знешкоджених зло-

чинних угруповань, причетних до торгівлі людьми, кількості осіб, притягнених до відповідальності та покараних за скоєння цього злочину, та інші статистичні дані. Не розміщено і будь-яких інформаційних матеріалів з питань протидії торгівлі людьми, які би роз'яснювали що це таке, як розпізнати цей злочин, куди звертатися у разі його скоєння тощо. Такий стан справ не сприяє підвищенню рівня довіри населення до правоохоронних органів та не стимулює потерпілих звертатися по допомогу.

Мають місце і певні проблеми організаційного характеру. Попри рік роботи у новому форматі й досі не затверджено Положення про Департамент міграційної поліції, відповідно, відсутні положення про його територіальні підрозділи. У ряді регіонів відчувається брак кадрів.

Більшість НУО — членів Коаліції відмічають, що утворення підрозділів МіПол у регіонах не мало суттєвого впливу на ефективність боротьби зі злочинами, пов'язаними з торгівлею людьми. Спостерігається тенденція до концентрації зусиль поліції на протидії не врегульованій міграції — розкритті злочинів, пов'язаних з легалізацією іноземців, їхньою протиправною діяльністю на території України та незаконним перевезенням мігрантів.

“ Оксана Устинова

Благодійний фонд «Ксена»

Переформатування у Міграційну поліцію лише додало роботи некомплектованому кадрами підрозділу: тепер увага розпорошується на мігрантів-правопорушників. У 2021 році кількість виявлених в області злочинів за ст.149 різко зменшилася.

“ Ельвіра Мручковська

Громадська організація «Сучасник плюс»

Спостерігається зміна акцентів/пріоритетів з боротьби з торгівлею людьми на боротьбу з не врегульованою міграцією. За таких умов обмежені людські ресурси регіональних структурних підрозділів будуть вимушені менше приділяти уваги випадкам торгівлі людьми, в тому числі торгівлі органами та продажу дітей тощо.

РЕКОМЕНДАЦІЇ

Національній поліції України,
в тому числі Департаменту міграційної поліції:

- ▶ забезпечити періодичне оприлюднення статистичної інформації щодо результатів роботи підрозділів Міграційної поліції, що слугуватиме основою для громадського контролю ефективності роботи у сфері протидії торгівлі людьми, зокрема шляхом розміщення на офіційному веб-сайті Національної поліції та Facebook-сторінці Департаменту міграційної поліції;
- ▶ забезпечити розміщення у публічному доступі інформації та матеріалів з питань протидії торгівлі людьми, зокрема щодо ризиків потрапляння у ситуацію торгівлі людьми, способів її уникнення, контактів установ, до яких слід звертатися, можливостей отримання допомоги ОПТЛ тощо;
- ▶ затвердити Положення про Департамент міграційної поліції та його територіальні підрозділи з визначенням чітких повноважень у сфері протидії торгівлі людьми;
- ▶ активізувати діяльність у напрямі боротьби з торгівлею людьми та запобігати зміщенню акцентів на інші напрями діяльності.

ПРОЄКТ «ПОЛІЦЕЙСЬКИЙ ОФІЦЕР ГРОМАДИ»

У 2018 році в Україні стартував проєкт з впровадження посади Поліцейського офіцера громади (ПОГ), який живе та працює у ТГ, вчасно реагує на правопорушення і користується довірою місцевих мешканців. Нині в Україні налічується вже 755 діючих ПОГів, які обслуговують 440 територіальних громад, а до кінця 2022 року їх кількість має збільшитися більше ніж вдвічі. Безумовно, такий потужний ресурс може відігравати велику роль як у виявленні та перенаправленні осіб, які постраждали від торгівлі людьми, так і у проведенні профілактичної роботи із запобігання потрапляння мешканців громади у небезпечну ситуацію, а отже обов'язково має бути залучений до здійснення заходів у сфері протидії торгівлі. Втім, на жаль, поки ще цей ресурс належним чином не використовується та й самі ПОГи в основному не підготовлені до такої діяльності.

“ Марина Пасечник

Голова Всеукраїнської Коаліції громадських організацій з протидії торгівлі людьми

Наразі поліцейські офіцери громад не є достатньо підготовленими до діяльності у сфері протидії торгівлі людьми. Разом із тим, добре знаючи ситуацію в громаді, саме вони можуть допомогти людям, які ризикують потрапити у ситуацію торгівлі людьми або вже зазнали експлуатації. Тому надзвичайно важливим є поліпшення їхньої компетенції з питань проведення профілактичної роботи серед населення, особливо групи ризику, виявлення постраждалих та їх перенаправлення до державних суб'єктів НМВ і громадських організацій для отримання необхідної допомоги.

НУО — члени Коаліції прагнуть до налагодження системної ефективної співпраці із поліцейськими офіцерами громад. Зокрема, частина ПОГів вже брала участь у тренінгах, робочих зустрічах, круглих столах та інформаційно-просвітницьких заходах, організованих громадськими організаціями із Вінницької, Волинської, Дніпропетровської, Донецької, Полтавської, Тернопільської, Херсонської, Хмельницької областей в рамках проєктів із впровадження Національного механізму взаємодії суб'єктів, які здійснюють заходи у сфері протидії торгівлі людьми. Досягнуто домовленість між ГУНП в Черкаській області та БО «100% життя Черкаси» про проведення навчання ПОГів на базі тренінгового центру управління.

Втім, рівень виявлення та перенаправлення постраждалих від торгівлі людьми поліцейськими офіцерами громад залишається вкрай низьким. Відомі тільки поодинокі випадки у Хмельницькій та Чернівецькій областях.

РЕКОМЕНДАЦІЇ

Національній поліції України:

- ▶ включити до посадових інструкцій Поліцейських офіцерів громади обов'язки із проведення превентивної роботи, спрямованої на запобігання та протидію торгівлі людьми, виявлення постраждалих та надання допомоги.

Національній поліції України
у співпраці з міжнародними та громадськими організаціями:

- ▶ забезпечити організацію навчання Поліцейських офіцерів громади з питань протидії торгівлі людьми.

Вісник підготувала Всеукраїнська коаліція громадських організацій з протидії торгівлі людьми
Голова коаліції — Марина Пасечник.

З питань співпраці із Коаліцією та отримання попередніх випусків моніторингового вісника звертатися за електронною адресою:

ukrngo.coalitioncthb@gmail.com

Проект «Здійснення громадського контролю за виконанням політики протидії торгівлі людьми у 2021 році в Івано-Франківській, Закарпатській та Тернопільській областях» реалізується ВКГОПТЛ у партнерстві з Представництвом Міжнародної організації з міграції в Україні за щедрої підтримки американського народу через проект Агентства США з міжнародного розвитку (USAID).

**ВСЕУКРАЇНЬКА
КОАЛІЦІЯ
ГРОМАДСЬКИХ
ОРГАНІЗАЦІЙ
З ПРОТИДІЇ
ТОРГІВЛІ ЛЮДЬМИ**